

## **ДИФЕРЕНЦІЙОВАНЕ НАВЧАННЯ В НЕОДНОРІДНІЙ СТУДЕНТСЬКІЙ ГРУПІ**

Перехід від шкільного віку до студентського супроводжується суперечностями, які мають соціально-психологічний характер: з одного боку – це розквіт інтелектуальних, фізичних сил, а з іншого – обмеженість часу, економічних можливостей для задоволення потреб. Молоді люди, вступивши до ЗВО стикаються з багатьма труднощами, які класифікують як: дидактичні, соціально-психологічні, професійні, особливості самостійного життя. Ці труднощі більшість студентів долають у так званій адаптаційний період. В педагогічній літературі багато досліджень присвячено формуванню політичної, професійної, естетичної культури, але недостатньо досліджень щодо урахування властивостей, які впливають безпосередньо на якість навчання, досягнення мети навчальної дисципліни у формуванні запрограмованих в стандартах компетентностей. Студентська група у сучасному ЗВО здебільшого усвідомлено формується за принципом однакової кількості сильніших і слабших студентів. Головною ознакою у приймальних комісіях під час формування академічної групи є рейтингові конкурсні оцінки та однакова кількість бюджетних та комерційних студентів. В результаті в одній групі є студенти, які відрізняються системою цінностей, ступенем особистої зрілості, успіхами у навчанні, які не завжди прямо пропорційно залежні від старанності та працелюбності студентів. Саме на першому курсі студенти, які у своїх школах були лідерами у навчанні, докладають максимум зусиль, багато вчаться, але в силу об'єктивних причин не отримують бажаного результату. Існує багато класифікацій студентів за різними ознаками (І. Козубовська, С.Солодухо, В. Лисовський, Б.Ананьєв, О.Бондаренко та ін.). Проте, хоч би до якої класифікаційної групи належав студент за час навчання у ЗВО він має навчитися поведінки, яка відповідає загальноприйнятим нормам і правилам моралі і права, а також виховати в собі здатність до навчання, освоїти сам процес навчання, навчитись самостійно працювати і отримувати задоволення від процесу навчання. Наші дослідження і спостереження засвідчують наступне:

*актуальним є вибір таких форм і методів навчання, які сприятимуть підвищенню рівня знань студентів з певної дисципліни і допоможуть у формуванні позитивної мотивації до вивчення предмету;*

*в кожній групі є студенти, чий навчальні досягнення перебувають на початковому рівні, пізнавальні інтереси недостатньо розвинуті, а є студенти які мають достатній інтелектуальний рівень і особистісні соціально-психологічні якості, що проявляються у бажанні і готовності навчатися, навчатися результативно, мають чітко встановлену мету і високу цілеспрямованість, а є також мікрогрупи так званих середняків, які можуть, але не завжди хочуть, випадково обрали фах, не вміють налагоджувати стосунки, мають завищену самооцінку і не завжди об'єктивно сприймають успіхи своїх одногрупників і власні невдачі. Таку групу називаємо неоднорідною (гетерогенною). В умовах неоднорідної групи найважливішим є, на нашу думку, глибокий аналіз викладачем приналежності студента до конкретної мікрогрупи і на основі цього аналізу планування змісту та структурування змісту навчальної дисципліни, індивідуальний і диференційований підхід до організації навчальної діяльності в такій групі. Наш досвід підтверджує, що найбільш ефективним в умовах гетерогенної групи є диференціація навчання, як спосіб удосконалення процесу навчання, який спрямований на реалізацію принципів гуманізму, індивідуальних властивостей студента, особистісно-орієнтованого підходу в підготовці фахівців. Саме диференційований підхід до організації навчання передбачає використання усіх можливостей урізноманітнення освітніх компонентів: вибір навчальних дисциплін з вибіркового предметів навчального плану, спецкурсів, факультативів, тем курсових та кваліфікаційних робіт, напрямів науково-дослідної роботи, тем самостійної роботи з урахуванням наступності у навчанні. За цією системою кожен студент, засвоюючи*

мінімум загальноосвітньої підготовки, має право і гарантовану можливість надавати перевагу тим напрямам, які найбільше відповідають його інтересам і потребам, будуть сприяти успішній життєвій адаптації. Саме наші студенти, які навчалися за кордоном, як позитивне відзначають індивідуальний підхід у європейській системі навчання. Диференціація навчання спрямована на досягнення студентами мікрогруп з різним рівнем базової підготовки однакового рівня знань та досягнення різних рівнів засвоєння знань студентами мікрогруп, що мають неоднаковий вихідний рівень і різні можливості. Науковці відзначають різні способи цілеспрямованої диференціації навчання: послідовне навчання, паралельне навчання, ступеневе навчання, індивідуальне навчання. Ці способи детально проаналізовані в навчальній і науковій літературі, тому ми не будемо зупинятись на них. Сікорський П.І. [3] визначає три форми диференційованого навчання: індивідуалізована, індивідуально-групова і групова. Найпоширенішою є групова форма. В умовах гетерогенної академічної групи, як правило, формується до 6-7 типологічних груп і правильна організація роботи з ними буде сприяти, на нашу думку, більшій гомогенності і підвищуватиме результативність і ефективність диференційованого навчання. Доведено, що диференційоване навчання реалізується як в умовах однорідної так і в умовах неоднорідної академічної групи. Ряд дослідників вважає, що гомогенна група негативно впливає на розвиток студентів. Такі викладачі часто кажуть «така група, що нема з ким працювати». Справді, індивідуальні інтелектуальні поля кожного студента інтегруються у загальне інтелектуальне поле, яке суттєво впливає на інтелектуальний розвиток студента. Однак загальне інтелектуальне поле позитивно стимулює інтелектуальний розвиток лише тих студентів, рівень яких мінімально межує з рівнем найближчого за розвитком загального інтелектуального поля. Тому в такій групі з великими контрастами у розвитку студентів найслабші та слабкі студенти не потрапляють у поле дії загального інтелектуального поля, для них його потрібно послабити. Цього можна досягти лише диференціацією за різними критеріями: здатність до навчання, рівень розвитку здібностей до навчання і працездатності, рівень успішності, рівень пізнавальної самостійності, організованість у навчанні та інтерес, попередній навчальний досвід. Найбільш вагомим, на нашу думку, є критерій здатності до навчання, що враховує вміння аналізувати, синтезувати, виділяти головне, самостійно мислити. Як свідчить наш досвід, найбільш ефективно диференційоване навчання може реалізуватися в гетерогенній групі шляхом структурування змісту навчальної дисципліни та розробки диференційованих завдань, що сприяє ефективній реалізації дидактичних цілей. [2] Передумовою успіху диференціації навчання є точне визначення мети, очікуваних результатів навчально-виховного процесу. Викладачеві слід визначити, якому педагогічному рівню відповідає мета навчання на рівні циклу навчальних предметів та окремого навчального предмета або його розділів. Узагальнюючи типові зарубіжні й вітчизняні способи постановки на рівні навчальної дисципліни, можна визначити доцільні варіанти диференціації мети навчання. Неважко помітити, що перелік основних категорій навчальної мети створює певну ієрархічну систему засвоєння знань, яка відповідає характеристиці рівнів засвоєння знань. В.П. Беспалько запропонував обґрунтовану за змістом систему чотирьох рівнів засвоєння.[ 1, С. 98] Ця відома система охарактеризованих рівнів створює певний апарат для визначення ефективності навчання на основі диференційованого підходу, сфер можливого застосування на заняттях з інших дисциплін навчального плану. Рівень засвоєння визначається не за схемою «засвоїв – не засвоїв», а шляхом реального аналізу запропонованих завдань. Важливим в реалізації диференційованого підходу є структурування змісту навчальної дисципліни і генералізація знань шляхом підготовки засобів педагогічної допомоги студентам. Нами розроблені і апробовані авторські засоби, серед яких структурно-логічні схеми, інтегративні дидактичні одиниці, інтегративні навчально-контрольні картки, індивідуальні творчі завдання проектного характеру. У цих засобах ми використовуємо вертикальне структурування на основі диференціації змісту, де враховується внутрішня структура даної дисципліни і теми. Така вертикальна диференціація системи знань диференціації когнітивних компонентів зумовлює диференціацію за принципом концентрів, що сприяє перенесенню акцентів з предметного на предметно-інтегративне навчання і створення цілісної системи знань. Робота з розробленими нами засобами вимагає багато праці і педагогічного такту викладача. Студенти відчують доброзичливе ставлення до себе протягом семестру, розуміють, що викладач хоче

допомогти, оцінки протягом семестру не ставляться, а поточний контроль має навчальну функцію. Підсумкові завдання семестрові є також диференційованими і поділені на п'ять рівнів складності. Досвід показує високі індивідуальні досягнення більшості студентів і підвищення мотивації навчання..

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. / В.П. Беспалько – М. : Педагогика, 1989. – 192с.
2. Дольнікова Л.В. Структурування змісту навчальних дисциплін: системний, інтегративний і диференційований підходи. /Дольнікова Л.В.// Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2008. №1 С.73-81. -- Бібліогр. : 8 назв.
3. Сікорський П.І. Теоретико-методологічні основи диференційованого навчання / П. І. Сікорський; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Львів. наук.-практ. центр. – Л. : Каменярь, 1998. – 196 с. – Бібліогр.: 179 назв. – укр.